

مدرسه علمیہ اسلامیہ شناسی حضرت زہرا (سلام اللہ علیہا)
شہرستان مشہد

عنوان مقالہ گروہی رشد:
طلاب و رسالت‌های پژوهش دینی

گروہ مطالعات دینی

استاد راهنما
سرکار خانم صدیقہ رضایی

محققان
فرزانه طالقانی، دنیا پورمند، محبوبہ ہژبری، رقیہ اخلاقی امیری

سلام الغزالي

چکیده

موضوع این مقاله طلاب و رسالت های پژوهش دینی است. یکی از اهداف سازمان های آموزشی و تحقیقاتی، تربیت و پرورش انسان هایی توانا در امر پژوهش است، به گونه ای که از جمله شاخص های رشد و توسعه ی هر کشور، توان و ظرفیت علمی بالفعل آن می باشد. با توجه به این که افزایش و تعمیق فعالیت های پژوهشی زمینه ساز اصلی توسعه و پیشرفت جامعه به شمار می روند، امروزه بخش قابل توجهی از امکانات کشورهای پیشرفته ی جهان، صرف امور پژوهشی می شود.

نظام آموزش حوزه نیز به عنوان بنیادی ترین ساز و کار جامعه برای ادامه ی حیات دینی رسالت های خود نیازمند پژوهش مستمر و به روز است، و می تواند با بهره برداری از ظرفیت عظیم انسانی (طلّاب و اندیشمندان جوان حوزه) موجود در نظام آموزشی، علاوه بر نقش آفرینی در چرخه-ی تولید و مدیریت دانش، تحقیقات گسترده ای را به ویژه در زمینه های کاربردی به عهده داشته باشد و رویکرد های موجود را به سمت محوریت تحقیق هدایت کند.

لذا این مقاله با هدف تبیین و بررسی جایگاه پژوهش و پژوهشگر در نظام آموزشی حوزه به ارائه ی راهکارهایی در زمینه ی ترویج نظام پژوهشی در حوزه ی علمیه می پردازد.

در این مقاله سعی شده با مراجعه به منابع کتابخانه ای از یک سو ضرورت تربیت پژوهشگر دینی و شرایط آن و از سوی دیگر نقش نظام آموزشی- پژوهشی را در تربیت پژوهشگر، مورد بررسی قرار گیرد.

در این راستا علاوه بر بهره گیری از قرآن و آموزه های اسلام از کتبی که پیرامون امر پژوهش نگاشته شده اند نیز استفاده شده است.

نتیجه ی بدست آمده نشانگر آن است که تربیت پژوهشگر در حوزه ی دین نیازمند ایجاد نظام آموزشی پژوهش محور است.

واژگان کلیدی:

پژوهش، طلبه، جایگاه پژوهش، شرایط پژوهشگر، رسالت دینی،

فهرست مطالب

عناوین صفحات

۱	 مقدمه
	بخش اول: جایگاه و اهمیت پژوهش و پژوهشگر
۳	 فصل اول: جایگاه پژوهش و پژوهشگر
۳	 تعریف پژوهش و پژوهشگر
۴	 اهمیت پژوهش
۵	 جایگاه تحقیق در حوزه علمیه
۱۰	 جایگاه پژوهشگر دین
۱۳	 فصل دوم: آسیب شناسی پژوهش در حوزه های علمیه
۱۳	 کم توجهی به امر پژوهش
۱۴	 گرایش به کار های تکراری
۱۵	 عدم تناسب پژوهش با نیاز ها
۱۶	 گرایش به تحقیقات فردی
	بخش دوم: شرایط و وظایف پژوهشگر دین
۱۷	 فصل اول: وظایف و رسالت های فردی پژوهشگر دین
۱۸	 ۱- اخلاص
۲۰	 ۲- امانت داری علمی
۲۳	 ۳- صبر و حوصله
۲۳	 ۴- تواضع
۲۴	 ۵- نظم و انضباط کاری
۲۵	 ۶- مطالعه ی گسترده ی منابع
۲۵	 ۷- شجاعت
۲۷	 ۸- استفاده از تکنولوژی روز
۲۸	 فصل دوم: وظایف و رسالت های اجتماعی پژوهشگر دین
۲۸	 ۱- متناسب با نیاز کشور
۲۹	 ۲- عمل گرا نمودن پژوهش ها
۳۰	 ۳- تولید علم در جامعه
۳۲	 حاصل کلام
۳۳	 فهرست منابع و مأخذ

مقدمه

امروزه کارکردها و رسالت‌های حوزه نسبت به قبل و بعد انقلاب، بسیار متفاوت گشته و در پرتو آن، نقش‌ها و کارکردهای طلاب نیز توسعه یافته است. طلاب باید در خدمت رسالت‌های انبیا، امام زمان (عج) و حوزه‌های علمیه قرار گیرند. از میان مجموعه وظایف و رسالت‌های طلاب، فهم دین -در حد ممکن- بر ابلاغ و اجرای دین تقدم دارد. زیرا دوره فهم دین، به زمان مشخصی نیاز دارد و عمده توان و زمان طلبه باید صرف آموختن معارف دینی، پژوهش و به‌دست‌آوردن مقدمات آن گردد.

پژوهش زیر بنای توسعه و پیشرفت جامعه به شمار می‌رود، به گونه‌ای که می‌توان اذعان داشت بدون پژوهش، شاهد رشد و توسعه‌ی پایدار نخواهیم بود. به عبارت دیگر، عصر حاضر، عصر پژوهش‌های علمی پیشرفته است. گسترش دانش و فن‌آوری نوین و توانایی بالای بشر معاصر در حل معضلات و مسائل جامعه، حاصل پژوهش بوده و هر اندازه مسائل جامعه پیچیده‌تر می‌شود، ضرورت پژوهش و جلب نیروهای محقق و ایجاد تشکیلات برای برنامه‌ریزی و سازماندهی فعالیت‌های پژوهشی هوشمندانه نیز بیشتر احساس می‌گردد.

با توجه به نیازهای عصر حاضر نظام آموزشی حوزه به عنوان یکی از ساختارهای علمی و آموزشی در کشور علی‌رغم برخورداری از نیروی عظیم، اعم از طلاب جوان و محققان و مبلغان علوم اسلامی لازم است جایگاه تحقیق، محقق و نقش آن در پیشرفت، توسعه و تعالی دینی و ارزشی جامعه مشخص و نهادینه شود.

حوزه‌ی علمیه نیز به عنوان نهادی که به تربیت پژوهشگر دینی می‌پردازد، باید بر ضرورت اصلاح و تغییر ساز و کارهای تحقیقاتی و فنون و شیوه‌ی مدیریت تحقیقات تأکید کرده، به دنبال افزایش بهره‌وری تحقیقات باشد. از جمله اقدامات کار ساز در این زمینه می‌توان به برنامه‌ریزی راهبردی، وجود ساختارها، روش‌ها، دستورالعمل‌ها، سازماندهی، استفاده از تجهیزات، فن‌آوری، منابع انسانی و فرهنگ سازی اشاره کرد تا بدین وسیله، مسائل و ضعف‌ها شناسایی و با راهکارهای مناسب مرتفع گردد و زمینه برای پویایی علمی و تحقیقاتی مهیا شود.

لذا این مقاله در جهت توجه به نقش رسالتی پژوهش‌های طلاب در ارتقای سطح علمی و عملی فرایند تحقیق و تبلیغ دین در جامعه و جلب توجه و حساسیت مدیران نظام آموزشی حوزه نسبت به ضرورت پرداختن عملی به پژوهش طلبه‌ها صورت گرفته است، و در دو بخش تدوین شده

فهرست منابع و مآخذ

• قرآن کریم

- نهج البلاغه، سید رضی، محمد بن حسین، ترجمه‌ی محمد دشتی، مشهد، عطر عترت، ۱۳۹۱.
- ۱. آقا جمال خوانساری، محمد بن حسین، «شرح آقا جمال الدین خوانساری بر غرر الحکم و درر الکلم»، تهران، دانشگاه تهران، ۱۳۶۶ ش.
- ۲. آل کجیاف، حسین، «روش تحقیق در علم حقوق با تأکید بر پایان نامه نویسی»، تهران، انتشارات جنگل، ۱۳۹۰.
- ۳. ابن أبی الحدید، عبد الحمید بن هبة الله، «شرح نهج البلاغه لابن أبی الحدید»، قم، مکتبه آیه الله المرعشی النجفی، ۱۴۰۴ ق.
- ۴. ابن بابویه، محمد بن علی، «من لا یحضره الفقیه»، ترجمه‌ی علی اکبر غفاری، تهران، نشر صدوق، ۱۳۶۷.
- ۵. ابن منظور، ابو الفضل، جمال الدین، محمد بن مکرم، «لسان العرب»، بیروت، دار صادر، ۱۴۱۴ ق.
- ۶. ارگانی بهبهانی حائری، محمود، «فرهنگ مطالعه و نگارش»، قم، دار الموده، ۱۳۸۵.
- ۷. تمیمی آمدی، عبد الواحد بن محمد، «تصنیف غرر الحکم و درر الکلم»، قم، دفتر تبلیغات، ۱۳۶۶.
- ۸. جمالی، مصطفی، «نهضت نرم افزاری از نگاه مقام معظم رهبری»، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۶.
- ۹. جمعی از اساتید و فضلاء حوزه‌ی علمیه‌ی قم، «مدیریت تحول در حوزه‌های علمیه»، قم، نشر پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۹.
- ۱۰. جمعی از نویسندگان، «پایان نامه نویسی»، قم، مرکز انتشارات موسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام خمینی (صدف)، ۱۳۷۱.
- ۱۱. جمعی از نویسندگان، «حوزه کاستی‌ها و بایسته‌ها»، قم، روابط عمومی دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه قم، ۱۳۷۱.
- ۱۲. حافظ نیا، محمد رضا، «مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی»، تهران، سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، ۱۳۸۰.
- ۱۳. حر عاملی، محمد بن حسن، «تفصیل وسائل الشیعه إلى تحصیل مسائل الشریعه»، قم، مؤسسه آل البيت علیهم السلام، ۱۴۰۹ ق.
- ۱۴. حسینی، سید خلیل، «بهشت اخلاق»، قم، انتشارات مسجد مقدس جمکران، ۱۳۹۰.
- ۱۵. حکیمی، محمدرضا و حکیمی، محمد و حکیمی، علی، «الحیاء»، ترجمه احمد آرام، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، ۱۳۸۰ ش.
- ۱۶. حیدری فر، مجید، «مدرسه‌ی نگارش و پژوهش»، قم، نشر دانش حوزه، ۱۳۸۵.
- ۱۷. حیدری نراقی، علی محمد، «صبر کیمیای سعادت»، قم، انتشارات مهدی نراقی، ۱۳۹۱.

۱۸. خالقی، نرگس، «اخلاق پژوهش و نگارش»، تهران، کتابدار، ۱۳۹۰.
۱۹. دشتی، محمد، «ابزار و وسایل تحقیق»، قم، مؤسسه‌ی فرهنگی تحقیقاتی امیرالمؤمنین، ۱۳۸۱.
۲۰. دهنوی، حسین، «روش تحقیق»، قم، دار الصادقین، ۱۳۸۱.
۲۱. ربانی، هادی، «پژوهش روشمند»، تهران، چاپ سپهر، ۱۳۷۷.
۲۲. صاحبی، محمد جواد، «دین پژوهی در دنیای معاصر»، قم، مؤسسه‌ی بوستان کتاب، ۱۳۹۰.
۲۳. طرقي، مجید، «درسنامه‌ی روش تحقیق»، مرکز نشر هاجر، ۱۳۸۴.
۲۴. طوسی، بهرام، «راهنمای پژوهش و اصول مقاله نویسی»، مشهد، چاپخانه دانشگاه فردوسی، ۱۳۷۳.
۲۵. عالم زاده نوری، محمد، «سیمای آرمانی طلبه در نگاه مقام معظم رهبری»، قم، موسسه‌ی بوستان کتاب، ۱۳۸۹.
۲۶. عالم زاده نوری، محمد، «طلبه و راه و رسم طلبگی»، قم، انتشارات مرکز مدیریت حوزه‌ی علمیه‌ی قم، ۱۳۸۱.
۲۷. علی مردانی، نرگس، «زلال حکمت»، تهران، وزراء، ۱۳۹۰.
۲۸. فتحی واجارگاه، کورش، «مقدمه‌ای بر مدیریت پژوهش»، تهران، انتشارات آذر، ۱۳۹۰.
۲۹. فرامرز قراملکی، احد، «اصول و فنون پژوهش در گستره‌ی دین پژوهی»، قم، معاونت پژوهشی انتشارات مرکز مدیریت حوزه‌ی علمیه‌ی قم، ۱۳۸۳.
۳۰. قائمی، علی، «روش تحقیق با تأکید بر مکتب شناسی»، تهران، انتشارات امیری، ۱۳۶۸.
۳۱. قمی، عباس، «مفاتیح الجنان»، مشهد، شرکت به نشر، ۱۳۸۷.
۳۲. کفعمی، ابراهیم بن علی عاملی، «المصباح للکفعمی»، قم، دار الرضی، ۱۴۰۵ ق.
۳۳. کلینی، محمد بن یعقوب بن اسحاق، «الکافی»، قم، دار الحدیث، ۱۴۲۹ ق.
۳۴. متوکلیان، فاطمه کبری، «روش تحقیق و پژوهش»، قم، نصاب، ۱۳۸۰.
۳۵. مجلسی، محمد باقر، «بحار الأنوار»، بیروت، دار إحياء التراث العربی، ۱۴۰۳ ق.
۳۶. محدثی، جواد، «اخلاق پژوهش»، مشهد، بنیاد پژوهش‌های اسلامی، ۱۳۹۰.
۳۷. محدثی، جواد، «روشها»، قم، نشر معروف، ۱۳۹۰.
۳۸. محمدی راد بستان آباد، حمید، «به سازان دل»، قم، دار النشر اسلام، ۱۳۸۰.
۳۹. مرکز پژوهش‌های اسلامی صدا و سیما، «نظم و انضباط»، قم، بوستان کتاب قم، ۱۳۸۲.
۴۰. مصباح، محمد تقی، «درباره‌ی پژوهش»، قم، موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۹.
۴۱. مطهری، مرتضی، «تعلیم و تربیت در اسلام»، تهران، انتشارات صدرا، ۱۳۷۰.
۴۲. معین، محمد، «فرهنگ معین»، تهران، زرین، ۱۳۸۲.
۴۳. قدسی، احمد، «حیات پر برکت»، مدرسه الامام علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۳۸۴.
۴۴. نکونام، جعفر، «روش تحقیق با تأکید بر علوم اسلامی»، قم، دانشگاه قم، ۱۳۹۰.
۴۵. وا. ب. بوریج، هنر تحقیق علمی، ترجمه‌ی محمد تقی فرامرزی، تهران، مازیان، ۱۳۸۶.

فهرست نشریات و مجلات

۱. اسلامی، سید حسن، «نظام حوزه و فرهنگ تحقیق»، فرهنگ اندیشه، شماره‌ی ۸، نمایه‌ی ۱۵۵، بی تا.

۲. اعرافی، علیرضا، «پژوهش در حوزه روش شناختی و راه حل ها»، پژوهش در حوزه، شماره ۲، ۱۳۷۹.
۳. برگرفته از سخنرانی حضرت آیت الله سبحانی در دومین نمایشگاه مراکز پژوهشی حوزه‌ی علمیه‌ی قم در تاریخ ۸۱/۹/۲۲، پژوهش و پژوهشگران، مجله‌ی تخصصی کلام اسلامی.
۴. پژوهنده، محمد حسین، «نظام آموزشی - پژوهشی (پژوهش محور)»، اندیشه، شماره ۵ و ۶، ۱۳۸۵.
۵. حسین پور، مهدی، «پژوهش در حوزه و تأملی چند»، نشریه‌ی روش علوم، نمایه‌ی ۲۵۷، ۱۳۶۷.
۶. حکیم باشی، سید حسن، «پژوهش و حوزه»، پژوهش و حوزه، شماره ۲۳ و ۲۴.
۷. خالقی، نرگس، «اخلاق پژوهش در حوزه‌ی علوم اجتماعی»، اخلاق در علوم و فن آوری، شماره ۱ و ۲، نمایه‌ی ۲۳۱، ۱۳۸۸.
۸. خنیفر، حسین، «ارکان و ویژگی های نظام پژوهشی کارآمد در حوزه علوم دین و معارف اسلامی»، پژوهش های دینی، شماره ۵، ۱۳۸۵.
۹. خنیفر، حسین، «بنیاد شناسی پژوهش در حوزه‌ی علوم دین و معارف اسلامی، پژوهش»، شماره ۱، ۱۳۸۹.
۱۰. خنیفر، حسین، بردبار، حامد، «تبیین مؤلفه های اخلاقی فرهنگی در پژوهش»، معرفت اخلاقی، شماره ۲، ۱۳۹۰.
۱۱. خنیفر، حسین، «چیستی مؤلفه های نظام پژوهشی در حوزه‌ی علوم دین و معارف اسلامی»، پژوهش های دینی، شماره ۴، ۱۳۸۵.
۱۲. رضایی اصفهانی، محمدعلی، «آسیب شناسی پژوهش در حوزه های علمیه»، پیام حوزه، شماره ۴۱ و ۴۲، ۱۳۸۳.
۱۳. رنجبر، مقصود، «فضای تنفس شیعه گفتمان اصلاح در حوزه‌ی علمیه‌ی قم در دهه‌ی ۴۰ شمسی»، اندیشه و تاریخ سیاسی ایران معاصر، شماره ۱۶، ۱۳۸۲.
۱۴. شاملی، عباسعلی، «کلیات پایان نامه نویسی»، قم، انتشارات مؤسسه‌ی آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۲.
۱۵. کلاه دوزی، احمد، کشوری، مریم، «مبانی و الگوی آموزش های پژوهش محور در دانشگاه جامع امام حسین (ع)»، پژوهش در مسائل تعلیم و تربیت اسلامی، شماره ۱۲، ۱۳۹۰.
۱۶. محبی، فاطمه، «نظارت و ارزیابی در حوزه‌ی پژوهش ها»، پژوهش و سنجش، شماره ۲۸، نمایه‌ی ۱۳۷، بی تا.
۱۷. محمدی، محمد ابراهیم، «پژوهشی در ساختار متون آموزشی حوزه»، نگاه حوزه، شماره ۴۱ و ۴۲، نمایه‌ی ۸۲، بی تا.
۱۸. مداحی، مرتضی، «آسیب شناسی پژوهش های گروهی»، پژوهش، شماره ۶، ۱۳۹۰.
۱۹. مشفق، ناصر، «پژوهشگران دینی و نیاز های واقعی جامعه»، خراسان (ویژه نامه)، نمایه‌ی ۲۳۰، ۱۳۸۸.
۲۰. رمضان نرگسی، رضا، «عوامل مؤثر بر تاسیس و رشد مراکز تحقیقاتی حوزه‌ی علمیه‌ی قم»، پژوهش و حوزه، شماره ۱۱، ۱۳۸۱.
۲۱. واعظی، احمد، «حوزه و ضرورت تبیین استراتژی پژوهشی»، پژوهش و حوزه، شماره ۱، نمایه‌ی ۱۰۲، بی تا.

